

AAS 43 (1951), 835-854

PIUS XII.

PROMLUVA K ÚČASTNÍM KONGRESU ITALSKÉ UNIE KATOLICKÝCH PORODNÍCH ASISTENTEK

29. října 1951

Bdít starostlivě nad tichou a tmavou koléb-
kou, do níž rodiče vložili zárodek, kterému
Bůh daroval nesmrtelnou duši, zahrnout pé-
čí matku a umožnit tak dítěti, jež v sobě nosí,
šťastné narození – právě v tom spočívá, dra-
hé dcery, cíl vašeho povolání a tajemství jeho
velikosti a krásy.

Když pomyslíme na obdivuhodnou spolu-
práci rodičů, přírody a Boha, ústící v darová-
ní života nové lidské bytosti, stvořené k ob-
razu a podobě Stvořitele¹, jak bychom mohli
náležitě nedocenit drahocennou pomoc, jíž
se podílíte na takovém díle? Heroická matka
knih Makabejských říkala svým synům: „Ne-
vím, jak jste vznikli v mém lůnu, já vám neda-
rovala ducha a život, ani jsem nikomu z vás
nedala dohromady všechny části těla. ... Stvo-
řitel světa... dává vzniknout člověku při zro-
zení...“²

A proto ten, kdo se přibližuje k této koléb-
ce rozvíjejícího se života a tím či oním způso-
bem do ní zasahuje, musí znát řád, který se
v ní má podle Stvořitelovy vůle zachovávat, i
zákony, které v ní vládnou. Nejedná se zde to-
tiž o čistě fyzické a biologické zákony, jimž se
nutně podřizují slepé síly nebo činitelé nema-
jící rozum, ale o zákony, jejichž vykonávání a
účinky jsou svobodné a dobrovolné
spolupráci člověka.

Tento řád ustanovený nejvyšší inteligencí
vede k cíli, chtěnému Stvořitelem. Zahrnuje

jak vnější úkon člověka, tak i vnitřní přilnu-
tí jeho svobodné vůle; týká se konání i povin-
ného upuštění od konání. Příroda dává člově-
ku k dispozici celé sřetězení příčin, které se
stanou zdrojem nového lidského života. Jen
jemu náleží, aby z nich uvolnil živou sílu, kte-
rou bude příroda v jejím průběhu dále roz-
víjet, až ji dovede k jejímu završení. Jakmile
člověk splnil svou úlohu tím, že uvedl do po-
hybu zázračný vývoj jednoho života, je jeho
povinností přísně respektovat jeho další roz-
voj a nesmí tedy toto dílo přírody nijak zasta-
vit, nebo nějak zabránit jeho přirozenému vý-
vinu.

Z tohoto pohledu jsou tedy role přírody i
člověka jasně určeny. Ze své profesní forma-
ce i ze své zkušenosti musíte dobře vědět, jak
jedná příroda a jak člověk, stejně jako mu-
síte znát normy a zákony, jimž jsou oba dva
podřizeni. Vaše svědomí, osvětlené rozumem
a vírou, vás pod vedením Bohem stanovené
Autority učí, co je ještě dovoleno a od jaké-
ho jednání se naopak musí bezpodmínečně
upustit.

Ve světle těchto zásad se nyní nabízíme,
že vám vyložíme několik pohledů na apošto-
lát, k němuž vás vaše povolání zavazuje. Kaž-
dé Bohem chtěné povolání v sobě totiž nese
poslání: uskutečňovat v rámci samotného
povolání Stvořitelovy myšlenky a úmysly, a
tím pomáhat lidem chápat spravedlnost a po-

svátnost Božího záměru i dobro, které pro ně z naplnění tohoto záměru plyne.

I

APOŠTOLÁT VAŠEHO POVOLÁNÍ SE NA PRVNÍM MÍSTĚ USKUTEČŇUJE PROSTŘEDNICTVÍM VAŠÍ OSOBY

Proč si vás lidé volají? Protože jsou přesvědčeni, že znáte své umění, že víte, co je pro matku a pro dítě nezbytné, jakým rizikům jsou oba vystaveni a jak se jim lze vyhnout nebo je překonat. Očekává se od vás, že poskytnete pomoc nebo radu – samozřejmě, že ne zcela dokonalou, ale takovou, která je v mezích lidského vědění a schopností s ohledem na pokrok a současný stav vědy a praxe ve vašem oboru.

Toto všechno od vás lidé očekávají, protože vám důvěřují a tato jejich důvěra, to je především něco osobního. Musí být vyvolána vaší osobou. Aby tato důvěra nebyla zklamána, je nejenom vašim skutečným přáním, ale je to i další požadavek, kladený na vaši službu a profesi, a následně i povinnost vašeho svědomí. Proto se musíte snažit získat maximum vědomostí z vašeho oboru.

Vaše profesní zručnost však představuje další požadavek a způsob vašeho apoštolátu. Nakolik věrohodně by totiž znělo vaše slovo v morálních a náboženských otázkách spojených s vaším oborem, kdyby se vaše profesní znalosti ukázaly jako nedostatečné? Vaše vyjádření v oblasti morálky a náboženství naopak nabude zcela jiné váhy, pokud si dokážete získat respekt převahou svých profesních znalostí. V myslích těch, kteří si žádají vaši pomoc, se ke kladnému hodnocení vašich schopností přidá i zcela opodstatněné přesvědčení, že uvědomělé a věrně praktiko-

vané křesťanství zdaleka není překážkou pro hodnotné vykonávání dané profese, ale že je spíše jeho podnětem a zárukou. Zřetelně uvidí, že si při výkonu své profese uvědomujete svoji zodpovědnost před Bohem, že víra v Boha je pro vás ten nejsilnější motiv, abyste se o nemocné staraly s o to větším nasazením, oč více je to potřeba, a že ve svých pevných náboženských zásadách čerpáte sílu, abyste mohly klidně, ale neohroženě a neústupně čelit nerozumným a nemorálním praktikám, ať už přicházejí odkudkoliv.

Jako jste díky vašemu osobnímu vystupování i díky vašim vědomostem a zkušenostem vážené a oceňované, uvidíte, že se matka i s dítětem ráda svěří do vaší péče a, aniž si toho všimnete, vykonáte svým žitým křesťanstvím hluboký, často tichý, ale účinný apoštolát. Jakkoli velká totiž může být morální autorita získaná čistě profesním postavením, působení jednoho člověka na druhého se završuje především pravou lidskostí a opravdovým křesťanstvím.

II

DRUHOU CHARAKTERISTIKOU VAŠEHO APOŠTOLÁTU JE NASAZENÍ PRO OCHRANU HODNOTY A NEDOTKNUTELNOSTI LIDSKÉHO ŽIVOTA

Současný svět naléhavě potřebuje trojí důkaz, aby byl přesvědčen: důkaz inteligence, důkaz srdce a důkaz skutků. Vaše povolání vám nabízí možnost vydávat toto svědectví, jež se stává vaší povinností. Někdy je to pouze několik taktně a ve vhodnou chvíli vyřčených slov matce nebo otci, ještě častěji na ně však diskrétně a tiše působí vaše chování a uvědomělý způsob jednání. Vy jste schopny

více než ostatní vědět a oceňovat, čím je lidský život sám o sobě a jakou hodnotu představuje pro zdravý rozum, pro vaše mravní svědomí, občanskou společnost, církev a především pro Boha. Všechny ostatní věci na zemi učinil Pán pro člověka. A sám člověk byl ve svém bytí a ve své podstatě stvořen pro Boha, nikoli jen pro nějakého jiného tvora, ačkoli má určité závazky také vůči společnosti. Vždyť dítě je „člověk“ ještě před svým narozením, a to ve stejné míře a se stejným právem jako jeho matka.

Kromě toho každá lidská bytost, i dítě v lůně své matky, má právo na život, které dostává *bezprostředně* od Boha, nikoli od rodičů nebo nějaké lidské společnosti či autority. Z toho plyne, že žádný člověk ani žádná lidská autorita nebo věda, žádná lékařská, eugenická, sociální, ekonomická či morální „indikace“ nemůže předložit nebo dát právně platný důvod k *přímé* úmyslné manipulaci s nevinným lidským životem, tj. manipulaci s úmyslem jej zničit, ať už je cílem samo o sobě, nebo prostředkem k dosažení jiného cíle, který sám v sobě možná není vůbec nelegitimní. Proto například zachránit život matce je cíl velmi ušlechtilý, avšak k jeho dosažení není dovoleno použít jako prostředek přímé usmrcení dítěte. Přímé ničení narozeného či ještě nenarozeného života považovaného za „bezpečný“, které se před několika lety praktikovalo ve velkém, nelze žádným způsobem ospravedlnit. Proto, když se toto jednání začalo rozšiřovat, církev výslovně prohlásila, že zabíjení nevinných, kteří však kvůli svým tělesným nebo psychickým nedostatkům nejsou pro národ užiteční a stávají se spíše přítěží, i na příkaz veřejné autority, je v rozporu s přirozeným i pozitivním Božím zákonem a je tedy nepřípustné.³ Život nevinného je nedo-

tknutelný a jakýkoli přímý útok na něj nebo násilí vůči němu je překročením jednoho ze základních zákonů, bez nichž není možné zajistit bezpečné lidské soužití. Naší povinností není vám podrobně vyložit, jaký význam a dopad má tento základní zákon ve vašem povolání. Nezapomínejte však, že nad každým lidským zákonem a každou „indikací“ se tyčí nepomíjející zákon Boží.

Apoštolát vašeho povolání vám nutně ukládá, abyste se o své poznání lidského života, o úctu i respekt k němu, živěných ve vašem srdci křesťanským přesvědčením, dělily také s ostatními. Ve vaší moci je podle potřeby odvázně bránit a v případě nutnosti ochránit dosud skrytý a bezbranný život dítěte, opírajíce se o sílu Božího nařízení: *Non occides* – Nezabiješ.⁴ Někdy se tato obranná funkce jeví jako nanejvýš nutná a naléhavá. Není však nejušlechtilejší ani nejdůležitější součástí vašeho poslání. To totiž není čistě negativní, ale především konstruktivní: jeho cílem je pomáhat, utvrzovat v dobrém a posilovat.

Probouzejte v duši i srdci matky a otce úctu, touhu, radost a láskyplné přijetí novorozence již od jeho prvního zaplakaní. Dítě utvořené v matčině lůně je darem od Boha⁵, který jej svěřuje do péče rodičům. S jakou jemností a půvabem ukazuje Písmo svaté líbeznu korunu synů shromážděných kolem otcovského stolu! Oni jsou odměnou spravedlivého, jako je neplodnost často trestem hříšníka. Poslechněte si Boží slovo, vyjádřené vznešenou poezií žalmu: „Tvá žena bude jako plodná réva uvnitř tvého domu, tvoji synové jak olivové ratolesti kolem tvého stolu. Hle, jak bývá požehnáno muži, jenž se bojí Hospodina.“⁶ O svévolníkovi je však psáno: „Jeho potomstvo buď vymýceno, jeho jméno smazáno buď v příštím pokolení.“⁷

Jakmile se dítě narodí, pospěšte si a vložte ho do otcových rukou – jako to dělávali již staří Římané – vy to však dělejte s nesrovnatelně vyšším úmyslem. Pro ně to představovalo potvrzení jejich otcovství a autority, jež z něj vychází, pro nás to je projev vděčnosti vůči Stvořiteli, prosba o Boží požehnání a zaručení se, že s oddaností naplníme roli, která nám byla Bohem svěřena. Jestliže Pán chválí a odměňuje věrného služebníka za to, že rozmnožil pět hřiven⁸, jakou chválou a odměnou obdaří otce, který se staral a pro něj vychovával jemu svěřený lidský život, cennější než všechno zlato a stříbro světa?

Váš apoštolát je nicméně zaměřen především na matku. Bezpochyby se v ní ozývá hlas přírody a dává jí do srdce touhu, radost, odvahu, lásku i odhodlání o dítě pečovat. Ale aby zvítězil nad všemožnými projevy ustrašenosti, je potřeba, aby byl tento hlas posílen a aby přijal takříkajíc nadpřirozený důraz. Vám přísluší, abyste ani ne tak slovy, jako spíše celým způsobem svého bytí a jednání, daly matce zakusit velikost, krásu a úchvatnost života, který se v jejím lůně probouzí, formuje a žije, který se z ní rodí a který ona nosí na svých rukou a živí svým mlékem. Vám přísluší, abyste daly v jejích očích i srdci zazářit velkému daru lásky, kterou Bůh miluje ji i její dítě. Písmo svaté nám na mnoha příkladech dává pochopit ozvěnu prosebných modliteb, vystřídaných písněmi vděčného jásetu množství matek, které se tak dlouho v slzách dovolávaly milosti mateřství, až byly konečně vyslyšeny. Dokonce i bolesti, které musí matka v důsledku prvotního hříchu snášet, aby její dítě přišlo na svět, ještě více upevní pouto, jež je spojuje – čím více utrpení zakusila, tím více své dítě miluje. S dojemnou a hlubokou jednoduchostí to vyjádřil ten, který zformo-

val srdce matek: „Žena, když rodí, má zármutek, neboť přišla její hodina; ale když porodí dítě, nevzpomíná už na soužení pro radost, že na svět přišel člověk.“⁹ Dále ukazuje Duch Svatý perem apoštola Pavla velikost mateřství a radost z něj. Nejen že Bůh dává matce dítě, ale v tomto samotném daru ji nechává aktivně spolupracovat na rozvíjení květu, jehož zárodek vložil do jejích útrob. A tato spolupráce se stává prostředkem, který ji vede ke spáse: „Spasena bude jako matka.“¹⁰

Tento dokonalý soulad víry a rozumu vám dává záruku, že jste v naprosté pravdě a že tedy můžete s úplnou jistotou pokračovat ve svém apoštolátu šíření úcty a lásky k rozvíjejícímu se životu. Podaří-li se vám uskutečnit tento apoštolát u kolébky, v níž pláče novorozeně, nebude pro vás nijak těžké prosadit také to, co vám ukládá vaše profesní svědomí – v souladu se zákonem Božím i se zákonem přírody –, abyste naordinovaly pro dobro matky i dítěte.

Ostatně vám, které s tím máte zkušenost, nemusíme dokazovat, jak je dnes tento apoštolát úcty a lásky k rozvíjejícímu se životu nepostradatelný. Bohužel nejde o vzácné případy, kdy už jen nepatrná narážka na to, že děti jsou „požehnání“, stačí k vyvolání odporu nebo někdy dokonce posměchu. Daleko častěji se o dětech přemýšlí a hovoří jako o těžkém „břemenu“. Jak je tato mentalita v protikladu s myšlením Božím a řečí Písma svatého i se samotným zdravým rozumem a přirozeným citem! Ačkoli za určitých podmínek a okolností se rodiče mohou, aniž by porušili Boží zákon, vyhnout „požehnání“ dětí, přesto tyto případy, v nichž zasáhla vyšší moc, nedávají nikomu právo matku, která měla odvahu a čest darovat život, hanobit, zpochybňovat její názory a znevažovat její hodnoty.

Vztahuje-li se vše, co jsme doposud řekli, k ochraně a péči o přirozený život, oč větší je důvod, aby to platilo i pro život nadpřirozený, který novorozenec přijímá křtem. Za současného stavu věcí neexistuje jiný prostředek, jak předat tento život dítěti, které ještě nežívá rozum. V hodině smrti je však přece stav milosti nezbytně nutný pro spásu. Bez něj není možné dojít nadpřirozené blaženosti a blaženého patření na Boha. Dospělému člověku, aby dosáhl milosti posvěcující a nahradil tak chybějící křest, může stačit jeden skutek lásky. Tato cesta však ještě není otevřena pro nenarozené dítě nebo novorozeně. Vezmeme-li tedy v úvahu, že láska k bližnímu nás vybízí pomoci mu v případě nutnosti, a je-li tato povinnost o to vážnější a naléhavější, čím větší dobro se má vyzískat, nebo čím většímu zlu se má vyhnout, a že tento potřebný není schopni si pomoci ani se sám zachránit, potom je už snazší pochopit, jak moc je důležité postarat se, aby dítě, neuvažující ještě svým rozumem a nacházející se ve vážném nebezpečí nebo před jistou smrtí, bylo pokřtěno. Samozřejmě, že v první řadě náleží tato povinnost rodičům, avšak v případech nutnosti, kdy není času nazbyt a není možnost zavolat kněze, připadá tato vznešená povinnost udělení křtu na vás. Neváhejte tedy poskytnout tuto službu lásky a uskutečnit tak aktivně apoštolát svého povolání. V Ježíšových slovech k tomu můžete najít posilu a povzbuzení: „Blaze milosrdným, neboť oni dojdou milosrdenství.“¹¹ A existuje snad větší a krásnější milosrdenství než to, že zajistíte duši dítěte – nacházející se mezi prahem života, který sotva překročilo, a prahem smrti, který přestoupí již brzy – vstup do věčné slávy a blaženosti?

III

TŘETÍ CHARAKTERISTIKA APOŠTOLÁTU VAŠEHO POVOLÁNÍ BY SE DALA NAZVAT „POMOC MATCE PŘI POHOTOVÉM A VELKORYSÉM NAPLŇOVÁNÍ JEJÍ MATEŘSKÉ ROLE“

Jakmile Panna Maria uslyšela andělovo poselství, odpověděla: „Hle, jsem služebnice Páně; staň se mi podle tvého slova.“¹² Horlivé „fiat“ – „ano“ k poslání matky! Panenské mateřství, nesrovnatelně převyšující jakékoli jiné, a přesto v pravém a vlastním slova smyslu reálné mateřství.¹³ Proto každý věřící při modlitbě *Angelus Domini* po slovech připomínajících Mariin souhlas odpovídá bez prodlení: „A Slovo se stalo tělem.“¹⁴

Jedním ze základních požadavků správného mravního řádu je, aby užívání manželských práv bylo provázeno upřímným vnitřním přijetím mateřské role a povinností s ní spojených. Za této podmínky se žena ubírá Stvořitelem pro ni vytyčenou cestou k cíli, který svému stvoření určil, a přitom plní svou roli, jež ji vede k účasti na jeho dobrotě, moudrosti a všemohoucnosti, jak to zaznívá v andělově poselství: „*Concipies in utero et paries* – Počneš a porodíš.“¹⁵

Je-li toto biologickou podstatou vaší profesní činnosti, naléhavým předmětem vašeho apoštolátu bude zachovat, probudit a posilnit smysl pro mateřství a lásku k němu.

Když manželé považují za čest dát vzniknout novému životu a s posvátnou netrpělivostí čekají, až se rozvine, vaše role je mnohem jednodušší: stačí v nich toto vnitřní cítění kultivovat. Připravenost k přijetí a pečování o tento rozvíjející se život pak bude přirozeně následovat. Bohužel tomu tak vždy není. Častokrát dítě není chtěné, a co

hůře – představuje hrozbu. Kde by se za takových podmínek vzala pohotovost k plnění povinnosti? Právě zde musí být váš apoštolát vykonáván účinně a efektivně – především v negativním smyslu, tedy odmítáním jakékoli nemorální spolupráce, dále pak i pozitivním způsobem, tedy zaměřením svých sil na to, abyste nenásilnou cestou vyvrátily veškeré předsudky, nejrůznější obavy nebo ustrašené záminky, a abyste v co největší míře odstranily překážky, včetně těch vnějších, které mohou přijetí mateřství ztěžovat. Když vás lidé žádají o radu nebo o pomoc kvůli usnadnění početí nového života, jeho ochraně a dovedení k jeho plnému rozvinutí, bez váhání můžete plně spolupracovat. Avšak v kolika dalších případech za vámi lidé přicházejí naopak proto, abyste zabránily početí a vývoji tohoto života, bez ohledu na předpisy mravního řádu? Vyhovět těmto požadavkům by znamenalo znehodnotit vaše znalosti a zkušenosti a napomáhat při nemorálním úkonu. Znamenalo by to váš apoštolát zcela převrátit. Situace si tedy vyžaduje klidné, ale kategorické „ne“, které nedovoluje překročení Božího zákona ani hlasu svědomí. Z toho důvodu od vás vaše povolání vyžaduje přesnou znalost tohoto Božího zákona tak, aby jeho nařízení nebyla zachovávána nedostatečně nebo upjatě.

Náš předchůdce Pius XI. znovu ve své encyklice *Casti connubii* z 31. prosince 1930 slavnostně vyhlásil základní zákon pro manželský akt a manželské vztahy: jakýkoli zásah manželů do naplnění manželského aktu nebo do rozvoje jeho přirozených následků s úmyslem zbavit jej jeho vlastní síly a zabránit početí nového života je nemorální; žádná „indikace“ ani nutnost nemůže čin, který je nemorální svou podstatou, proměnit v čin morální a přípustný.¹⁶ Toto nařízení plně pla-

tí dnes, jako platilo včera a bude platit i zítra a provždy, protože to není nařízení pouhého lidského práva, ale vyjádření přirozeného a Božího zákona.

Kéž jsou pro vás naše slova spolehlivým pravidlem pro všechny případy, kdy od vás vaše povolání a apoštolát vyžadují jasné a pevné rozhodnutí.

Jednalo by se o mnohem více než o pouhý nedostatek připravenosti ke službě životu, kdyby se určitý lidský zásah netýkal pouze jednotlivého aktu, ale samotného organismu s cílem zbavit ho prostřednictvím sterilizace schopnosti počít nový život. Také zde najdete v učení církve jasnou normu pro své vnitřní i vnější jednání. Přímá sterilizace – tj. mající za cíl nebo prostředek znemožnění početí – je závažným porušením mravního zákona, a je tedy nepřípustná. Ani veřejná autorita nemá pod záminkou jakékoli „indikace“ žádné právo ji povolit, tím méně ji nařídít nebo ke škodě nevinných uskutečňovat. Tato zásada byla vyhlášena již ve výše zmíněné encyklice Pia XI. o manželství.¹⁷ Proto, když před deseti lety začínala být sterilizace stále více aplikována, považoval Svatý stolec za svou povinnost výslovně a veřejně prohlásit přímou sterilizaci, ať už trvalou nebo dočasnou, mužskou nebo ženskou, za nepřípustnou na základě přirozeného zákona, od něhož se ani samotná církev, jak dobře víte, nemá právo oprostít.¹⁸

Při svém apoštolátu se tedy podle svých možností stavějte proti těmto zvráceným tendencím a odmítejte s nimi spolupracovat.

Dalším závažným problémem dnešní doby je otázka, zda se povinnost připravenosti ke službě mateřství slučuje se stále častějším využitím období přirozené sterility (neplodných období u ženy), které, jak se zdá, jasně vyjadřuje úmysl protichůdný vůči této připravenosti.

Od vás se právem očekává, že jste z lékařského hlediska dobře informováni o této známé teorii i o pokrocích, které v této oblasti můžeme ještě očekávat, a také, že vaše rady a pomoc se neopírají pouze o populárně-naučné publikace, ale o vědeckou objektivitu a směrodatný úsudek opravdových specialistů v oborech lékařství a biologie. Je vaší úlohou, nikoli úlohou kněze, buď při soukromých konzultacích, nebo prostřednictvím odborných publikací poučit manžele o biologickém a technickém aspektu této teorie, avšak nikoli formou nesprávné a nevhodné propagandy. I v této oblasti si váš apoštolát od vás jako žen a křesťanek žádá, abyste znaly a hájily mravní normy, jimž podléhá aplikace této teorie. Ty spadají do kompetence církve.

Nejprve je třeba vzít v úvahu dva předpoklady. Aplikují-li manželé tuto metodu s tím úmyslem, aby mohli využívat svého manželského práva i ve dnech přirozené sterility, nelze proti tomu nic namítat, protože tak dovršení přirozeného úkonu a jeho dalším přirozeným důsledkům žádným způsobem nebrání ani do nich nezasahují. Právě tím se podstatně liší používání metody, o níž mluvíme, od dříve zmíněného zneužívání, spočívajícího ve zvrácenosti tohoto úkonu. Jdou-li však manželé ještě dál a svolují k manželskému aktu výhradně v těchto dnech, musí být jejich jednání pozorněji přezkoumáno.

A zde se v naší úvaze opět nabízejí dva předpoklady. Pokud by již v době uzavření manželství měl alespoň jeden z manželů v úmyslu omezit nejenom *užívání* manželského práva, ale i *právo* samotné na dobu sterility, a to tak, aby v ostatních dnech neměl ten druhý žádné právo [manželský] akt vyžadovat, jednalo by se o podstatný nedostatek manželského souhlasu, který by činil manželství neplatným.

Právo, které se odvozuje z manželské smlouvy a které si manželé vzájemně udělují, je totiž trvalé, nepřetržité a nepřerušované.

Na druhé straně vztahuje-li se omezení [manželského] aktu na dny přirozené sterility nikoliv na právo samotné, ale na užívání tohoto práva, platnost manželství je mimo diskusi. Nicméně morální přípustnost takového jednání manželů je třeba potvrdit, nebo vyvrátit podle toho, zda úmysl trvale využívat tato období vychází, či nevychází z dostatečných a podložených morálních motivů. Samotná skutečnost, že manželé nenarušují přirozenost [manželského] aktu, a dokonce jsou ochotni přijmout a vychovat dítě, které by navzdory jejich opatřením přišlo na svět, by sám o sobě nebyl dostatečnou zárukou správnosti jejich úmyslů a naprosté morálnosti jejich motivů.

Důvodem je to, že manželství zavazuje k životnímu stavu, který uděluje určitá práva, ale zároveň ukládá povinnost naplnit pozitivní dílo, vyplývající z tohoto stavu. V tomto případě můžeme uplatnit obecnou zásadu, že od pozitivního jednání lze upustit, jestliže závažné motivy, nezávislé na dobré vůli těch, pro něž je toto jednání povinností, jej činí nevhodným nebo prokazují, že nemůže být žalobcem – v tomto případě lidstvem – stejným právem vymáháno.

Manželská smlouva, která dává muži a ženě právo uspokojit přirozený sklon, je uvádí do určitého životního stavu, a to stavu manželského. A manželům, kteří využívají aktu, který je pro jejich stav specifický, dává příroda i Stvořitel za úkol postarat se o zachování lidského rodu. To je charakteristická služba, která uděluje jejich stavu jemu vlastní hodnotu – *bonum prolis*. Existence jedince i společnosti, národa, státu i samotné církve

ve závislosti podle Bohem stanoveného řádu na plodném manželství. Přijmout tedy manželský stav, neustále užívat práva, které je mu vlastní a které je legitimní pouze v jeho rámci, a na druhou stranu se ustavičně a úmyslně bez vážného důvodu vyhýbat jeho primární povinnosti, by bylo hříchem proti samotnému smyslu manželského života.

Vážné důvody, nezřídka vyplývající z takzvaných lékařských, eugenických, ekonomických nebo sociálních „indikací“, mohou od této závazné pozitivní povinnosti osvobodit i na dlouhou dobu, dokonce na celé trvání manželství. Z toho vyplývá, že využívání neplodných období může být z morálního hlediska *dovolené* a za zmíněných podmínek také skutečně *dovolené* je. Pokud však podle rozumného a správného úsudku tyto důvody, ať už osobní nebo vzniklé vnějšími okolnostmi, chybí, úmysl manželů trvale se vyhýbat plodnosti jejich svazku, a přitom pokračovat v plném uspokojování své smyslnosti, nemůže pocházet než z mylného oceňování života a z důvodů, jež nemají se správnými etickými normami nic společného.

Zde však možná nebudete souhlasit, protože se při výkonu svého povolání někdy setkáváte s velmi delikátními případy, například když na jedné straně nelze vyžadovat, aby bylo podstoupeno riziko mateřství, nebo je třeba jej dokonce zcela vyloučit, na straně druhé v těchto případech pozorování neplodných období buď nezaručuje dostatečnou jistotu, nebo se od něj musí upustit z jiných důvodů. Ptáte se, zda tady lze ještě vůbec mluvit o apoštolátu ve službě mateřství.

Vyžadují-li podmínky, aby bylo podle vašeho jistého a zkušeného úsudku vyřčeno jasné „ne“, tedy aby bylo mateřství vyloučeno, vnučovat nebo doporučovat „ano“ by byl omyl a

bezpráví. Jedná se zde totiž o konkrétní fakta, a tudíž o otázku nikoliv teologickou, ale lékařskou. Spadá tedy do vaší kompetence. V takovém případě od vás však manželé nečekají lékařskou odpověď, zde nutně zápornou, ale že jim schválíte nějakou „techniku“, která manželský akt zbaví rizika mateřství. Jak vidíte, i zde jste znovu povolány vykonávat svůj apoštolát – tedy ani v těchto extrémních případech neponechat žádnou pochybnost o tom, že jakýkoli preventivní zásah a přímé napadení života i rozvoje zárodku je svědomím zakázáno a vyloučeno. Zůstává otevřená jediná cesta, totiž zdržení se veškerého plného uskutečnění této přirozené schopnosti. Zde vám váš apoštolát ukládá, abyste měly jasný a jistý úsudek a zachovaly si pokojnou neústupnost.

Někteří namítnou, že taková zdrženlivost je nemožná, že chtít takové hrdinství by bylo až příliš. Tuto námitku budete číst všude, budete ji v dnešní době slyšet dokonce i od těch, kteří by v rámci své povinnosti a své kvalifikace měli být schopni uvažovat zcela jinak. Na její potvrzení se uvádí následující argument: „Nikdo není povinen konat, co je nemožné, a ani nepředpokládáme, že by rozumný zákonodárce chtěl svým zákonem zavazovat k nemožnému. Pro manžele je však dlouhodobá zdrženlivost nemožná. Zdrženlivost tedy pro ně není závazná, protože to určitě není smyslem Božího zákona.“

Tímto způsobem se z částečně pravdivých premis vyvozuje mylný závěr. Přesvědčíme se o tom pouhou obměnou částí tohoto argumentu: „Bůh nezavazuje nikoho k něčemu nemožnému. Nemůže-li však být manželský svazek naplněn podle zákonů přirozenosti, zavazuje Bůh manžele ke zdrženlivosti. V tomto případě je tedy zdrženlivost možná.“ Na po-

tvrzení tohoto argumentu můžeme předložit nauku Tridentského koncilu, který v kapitole o nutném a možném zachování příkázání odkazuje na svatého Augustina a učí: „Vždyť Bůh nepřikazuje nic nemožného. Naopak, přikazováním napomíná k tomu, abys činil, co můžeš, abys žádal o to, co sám činit nemůžeš, a pomáhá tomu, abys činit mohl.“¹⁹

Při výkonu své profese a svého apoštolátu se proto nenechte tímto velkým slovem „nemožnost“ zmást – ani při vašem vnitřním posuzování, ani ve vašem vnějším jednání. Nikdy se nepropůjčujte ničemu, co je v rozporu s Božím zákonem a s vaším křesťanským svědomím! Křivdili bychom současným mužům a ženám, kdybychom je považovali za neschopné trvalého hrdinství. Z různých důvodů – někdy možná z tíživé nutnosti nebo kvůli nespravedlnosti – dochází k hrdinství v takové míře a rozsahu, jaké bychom v dřívějších dobách považovali za nemožné. Proč by se takové hrdinství za okolností, které jej vyžadují, mělo zastavit na hranicích, daných vášněmi a přirozenými sklony? Je jasné: kdo se nechce ovládat, nedokáže to. A kdo si myslí, že se dokáže ovládat, a spoléhá se jen na své vlastní síly bez upřímného a vytrvalého vyhledávání Boží pomoci, bude nakonec trpce zklamán.

Toto vše tedy souvisí s vaším apoštolátem u manželů, které máte získat pro službu mateřství, nikoli však ve smyslu slepého otročení přirozeným instinktům, ale ve smyslu uskutečňování manželských práv a povinností, které se řídí principy rozumu a víry.

IV POSLEDNÍ CHARAKTERISTIKA VAŠEHO APOŠTOLÁTU SE VZTAHUJE NA OCHRANU SPRÁVNÉHO USPOŘÁDÁNÍ HODNOT A DŮSTOJNOSTI LIDSKÉHO JEDINCE

„Personální hodnoty“ a nutnost je respektovat je téma, o něž se spisovatelé již po dvě desetiletí stále více zajímají. V řadě jejich děl má i specificky sexuální akt své místo dané tím, že má sloužit osobě manželů. Vlastní a nejhlubší smysl uplatnění manželského práva by měl spočívat v tom, že sjednocení těl vyjadřuje a uskutečňuje osobní a afektivní jednotu.

Existují různé články, kapitoly i celé knihy a konference, které jsou speciálně zaměřené na „techniku lásky“ a které tyto myšlenky uvádějí ve známost. Slouží jako průvodci v manželství, protože obsahují konkrétní rady mladým novomanželům, aby z hlouposti, kvůli nesprávně chápanému studu nebo nepodstatněné úzkostlivosti nezanedbávali to, co jim Bůh, který stvořil také přirozené sklony, nabízí. Zrodí-li se z tohoto úplného vzájemného darování manželů nový život, je to výsledek, který zůstává vně nebo přinejmenším na okraji těchto „personálních hodnot“; výsledek, který se nepopírá, avšak nemá být středem manželských vztahů.

Podle těchto teorií by vaše péče o dobro a usnadnění šťastného narození života, který se teprve rozvíjí v mateřském lůně, měla pouze nepatrnou a druhořadou důležitost.

Kdyby se při tomto relativním hodnocení jednalo pouze o kladení většího důrazu na personální hodnoty manželů než na hodnotu dítěte, mohl by se tento problém, striktně vzato, ponechat stranou. Zde se však jedná o

závažné převrácení uspořádání hodnot a cílů stanovených samotným Stvořitelem. Stojíme tak tvář v tvář šíření mnoha myšlenek a afektů, které jsou v přímém rozporu s jasností, hloubkou a vážností křesťanského myšlení. I zde se tedy musí projevit váš apoštolát. Může se vám stát, že získáte důvěru nějaké matky a manželky a že vám budou kladeny otázky ohledně těch nejskrytějších tužeb a intimností manželského života. Jak byste pak mohly, vědomy si svého poslání, být prospěšné pravdě a správnému uspořádání hodnot v názorech a chování manželů, kdybyste o tom vy samy neměly přesné znalosti a nebyly jste vybaveny pevností charakteru, nutnou k obhájení toho, o čem víte, že je pravdivé a správné?

Pravdou totiž je, že podle Stvořitelovy vůle primárním a vnitřním cílem manželství jakožto přirozené instituce není osobní zdokonalování manželů, ale plození a výchova nového života. Ostatní cíle, jakkoli jsou přírodou také chtěné, nestojí s tímto cílem na stejné úrovni, tím méně mu jsou nadřazeny, ale jsou mu podstatně podřízeny. To platí pro každé manželství, i pro to, které je neplodné. Podobně můžeme o každém oku říci, že je určeno a uzpůsobeno k vidění, ačkoli v některých abnormálních případech v důsledku vnitřních nebo vnějších okolností nikdy nebude moci být k vizuálnímu vnímání používáno.

S úmyslem učinit konec všem těmto nejistotám a odchýlkám, kvůli nimž hrozilo, že se ve věci uspořádání cílů manželství a jejich vzájemných vztahů rozšíří omyly, jsme my sami před několika lety (10. března 1944) připravili prohlášení o pořadí těchto cílů, které ukazuje, co odhaluje samotná vnitřní struktura přirozené dispozice, co je dědictvím křesťan-

ské tradice a co bylo opakovaně předmětem učení papežů a pak náležitou formou stanoveno Kodexem kanonického práva (kán. 1013 §1 [1917]). Krátce nato navíc Svatý stolec ve snaze poopravit opačné názory, vyhlásil ve veřejném dekretu, že nelze připustit názory některých soudobých autorů, kteří popírají, že primárním cílem manželství je početí a výchova dítěte, nebo učí, že vedlejší cíle nejsou primárnímu cíli podstatně podřízeny, ale že jsou s ním rovnocenné a na něm nezávislé.²⁰

Chceme tím snad popřít nebo umenšit, co je dobré a správné na personálních hodnotách vycházejících z manželství a z jeho uskutečnění? Jistě ne, vždyť Stvořitel určil k početí nového života v manželství lidské bytosti z masa a krve, obdařené duchem a srdcem, které jsou povolány, aby jako lidé, nikoli jako zvířata bez rozumu, byly původci svého potomstva. Právě takový cíl chtěl Pán pro manželský svazek. Vždyť i svaté Písmo říká o Bohu, že stvořil člověka ke svému obrazu, že je stvořil jako muže a ženu²¹ a zamýšlel – jak se ve Svatých knihách píše na několika místech – že „muž opustí svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem“.²²

To vše je tedy pravdivé a Bohem chtěné, nesmí to však být odděleno od primární funkce manželství, tedy od služby novému životu. Nejenom společné utváření vnějšího života, ale také veškeré osobní obohacení, intelektuální i duchovní, až po vše, co je v manželské lásce jako takové nejhlubší a nejduchovnější, bylo vůlí přírody a Stvořitele dáno do služby potomstvu. Dokonalý manželský život svou přirozenou povahou také znamená plné nasazení rodičů ve prospěch dětí a sama manželská láska v celé své síle a něžnosti je nutným předpokladem nejupřímnější péče o děti a je zárukou jejich plného rozvoje.²³

Redukovat manželské soužití a manželský akt na čistě organickou funkci sloužící k předávání zárodečných buněk by znamenalo proměnit srdce domácnosti, svatyni rodiny, na pouhou biologickou laboratoř. V naší promluvě z 29. září 1949 k Mezinárodnímu kongresu katolických lékařů jsme proto z manželství výslovně vyloučili umělé oplodnění. Manželský akt je ve své přirozené struktuře osobním úkonem, souběžnou a bezprostřední spoluprací manželů, který je na základě přirozenosti jednajících a povahy tohoto úkonu vyjádřením vzájemného darování, jímž se podle Písma svatého uskutečňuje spojení v „jedno tělo“.

Jedná se zde o mnohem víc, než je sjednocení dvou zárodečných buněk, které se může provést i uměle, tedy bez přirozeného jednání obou manželů. Manželský akt, ustanovený a chtěný přírodou, je osobní spoluprací, ke které si manželé při uzavírání manželství udělují vzájemně právo.

Proto když je tento akt v jeho přirozené podobě od počátku a trvale neuskutečnitelný, je předmět manželské smlouvy podstatně narušen. K tomu jsme se tehdy vyjádřili takto: „Nezapomínejme tedy, že jedině početí nového života podle vůle a plánu Stvořitele v sobě zahrnuje překvapivě dokonale zamýšlené cíle. Je současně v souladu s tělesnou i duchovní přirozeností a důstojností manželů a zároveň i normálním a šťastným vývojem dítěte.“²⁴

Říkejte proto snoubenkám nebo novomanželkám, které se za vámi přijdou radit o hodnotách manželského života, že personální hodnoty, ať už v tělesné či smyslové oblasti, nebo v oblasti duchovní, jsou skutečné a pravé, ale že v žebříčku hodnot je Stvořitel umístil nikoli na první, ale na druhou příčku.

A k tomu připojte ještě jiný bod, na který by se mohlo zapomenout: všechny tyto sekundární hodnoty z oblasti a činnosti týkající se plození souvisejí se specifickou rolí manželů, která spočívá v tom, že jsou původci a vychovateli nového života. Jak velký a ušlechtilý je to úkol! Nicméně nepatří k podstatě celistvosti lidské bytosti tak, že by se nějakým způsobem nebo o nějaký stupeň osoba člověka zmenšila, kdyby tento přirozený sklon k plození nebyl uskutečněn. Vzdát se jeho uskutečnění – obzvláště vedou-li k tomu ušlechtilé motivy – neznamena újmu personálním a duchovním hodnotám. O tomto svobodném zřeknutí se z lásky k Božímu království Pán řekl: „*Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est* – Ne všichni pochopí to slovo; jen ti, kterým je to dáno.“²⁵

Vyzdvihoval přespříliš plodivou funkci, jak se to dnes často děje, třeba i v morálně správné formě manželského života, není tedy jen chybou a scestným postojem. Nese v sobě také nebezpečí intelektuálního nebo citového pomýlení, které by mohlo narušit a udušit dobré a ušlechtilé city – zvláště u mládeže, která ještě nemá zkušenosti a nezná životní zklamání. Konečně který normální, tělesně i duševně zdravý člověk by chtěl být řazen mezi duchem a charakterem zaostalé?

Kéž tam, kde vykonáváte své povolání, váš apoštolát osvěcuje mysl lidí a vštípí jí správné uspořádání hodnot, aby lidé usuzovali a jednali ve shodě s ním!

Náš výklad o uskutečňování vašeho profesního apoštolátu by ovšem byl neúplný, kdybychom nedodali několik slov o ochraně lidské důstojnosti při užívání plodivých schopností.

Sám Stvořitel, který ve své dobrotě a moudrosti chtěl k zachování a rozmnožení lidského rodu využít pomoc muže a ženy tím, že je

spojil v manželství, stanovil také, aby při této funkci manželé zakoušeli rozkoš a uspokojení na těle i na duchu. Manželé tedy nedělají nic špatného, když tuto rozkoš vyhledávají a těší se z ní. Přijímají to, co pro ně Stvořitel chtěl.

Nicméně i zde manželé mají umět zůstat v mezích správné umírněnosti. Jako u požitku z jídla a pití, ani u sexuálního požitku se nesmějí bezuzdně oddávat smyslovým impulzům. Správná norma je tedy tato: užívání přirozené plodivé schopnosti je mravně dovolené jedině v manželství, ve službě a podle uspořádání cílů samotného manželství. Z toho plyne, že touha po rozkoši a uspokojení i oddávání se jim jsou přípustné pouze v manželství a při zachování této zásady. Potěšení je totiž podřízeno zákonu skutku, k němuž se váže, nikoli vice versa, tj. skutek zákonu potěšení. Toto tolik moudré pravidlo se vztahuje nejen na podstatu, ale i na okolnosti skutku – takže i když je podstata skutku zachována, lze hřešit ve způsobu, jakým je vykonán.

Porušování této normy je stejně staré jako prvotní hříchy. V současné době však hrozí nebezpečí, že tento základní princip ztratíme z dohledu. Dnes je zvykem (i ze strany některých katolíků) podporovat mluveným i psaným slovem bezpodmínečnou autonomii, vlastní cíl a hodnotu sexuality i jejího praktikování nezávisle na účelu plození nového života. Řád ustanovený samotným Bohem se má podrobit novému přezkoumání a nové normě. Ve způsobu uspokojování pudu se nemá kromě zachování podstaty pudového činu připustit jiné omezení. Takto by mravní povinnost ovládat vášně byla nahrazena možností slepě a neomezeně poslouchat přirozené rozmary a impulzy, což by se dříve či později obrátilo proti morálce, svědomí i lidské důstojnosti.

Kdyby cílem přírody bylo výlučně, nebo alespoň na prvním místě, vzájemné darování a nálezení manželů v radosti a potěšení a kdyby byla tento akt určila pouze pro zážitek co největšího osobního štěstí, nikoli za účelem pobídnout je ke službě životu, byl by Stvořitel pojal při formování a utváření tohoto přirozeného aktu jiný plán. Tento akt je však plně podřízen jedinečnému a velkému zákonu „generatio et educatio prolis“, tj. naplnění primárního cíle manželství jako počátku a zdroje života, a je jím uspořádáván.

Bohužel neutuchající vlny hédonismu zaplavují svět a hrozí, že celý manželský život utopí v přílivu myšlenek, tužeb a činů, a představují tak vážné nebezpečí a velkou újmu primární povinnosti manželů.

Tento antikřesťanský hédonismus se až příliš často bez uzardění povyšuje na doktrínu tím, že vštěpuje touhu při přípravě a uskutečňování manželského spojení požitek co nejvíce vystupňovat. Jako by se v manželských vztazích celý mravní zákon redukoval na řádné uskutečnění tohoto aktu a vše ostatní, ať už toho bylo dosaženo jakkoli, bylo ospravedlněno –tím, že se jedná o projev vzájemné náklonnosti, posvěceno svátostí manželství a před Bohem i svědomím hodno pochvaly a odměny. O lidské a křesťanské důstojnosti, která brání výstřelkům smyslnosti, zde není vůbec řeč.

Takto tedy ne. Závažnost a posvátnost křesťanského mravního zákona nedovolují bezuzdné uspokojování sexuálního pudu ani tíhnutí výlučně k rozkoši a požitku; nedovolují rozumnému člověku nechat se až do takové míry ovládat, a to ani co do podstaty, ani co do okolností skutku.

Někteří by rádi tvrdili, že manželské štěstí je přímo úměrné oboustrannému potěšení

z manželských styků. Nikoli, manželské štěstí naopak vychází přímo ze vzájemného respektu manželů, a to i při jejich intimních stycích. Není tomu tak proto, že by to, co jim příroda nabízí a co jim daroval Stvořitel, považovali za nemorální a odmítali to, ale protože tento respekt a vzájemná úcta, která z něj vychází, je jedním z nejpevnějších prvků lásky, která je čistá, a proto i nejvíce plná něhy.

Při vykonávání své profese se v rámci svých možností stavějte proti tomuto rafinovanému hédonismu, zbavenému duchovních hodnot, a tudíž nedůstojnému křesťanských manželů. Ukazujte, že příroda dala instinktivní touhu po požitku a dovoluje jej v legitimním manželství, ne však pro požitek sám, ale ke službě životu. Vypudte ze svého srdce tento kult potěšení a co nejhrolivěji zabraňte šíření literatury, která považuje za nutné popisovat všechny detaily intimností manželského života pod záminkou poučení, vedení a ujištění. K upokojení úzkostlivého svědomí manželů většinou stačí zdravý rozum, přirozený instinkt a stručné poučení o jasných a jednoduchých zásadách křesťanského mravního zákona. Kdyby za určitých zvláštních okolností potřebovala snoubenka nebo novomanželka důkladnější objasnění nějakého konkrétního bodu, je vaší povinností dát jí ohleduplně

vysvětlení ve shodě s přirozeným zákonem a zdravým křesťanským svědomím.

Naše nauka nemá nic společného s manicheismem ani jansenismem, jak ji někteří chtějí druhým předkládat, aby sami sebe ospravedlnili. Není ničím jiným než obranou úcty ke křesťanskému manželství a osobní důstojnosti manželů.

Dát se do služby takovému cíli je, zvláště v současné době, naléhavým úkolem vašeho profesního poslání.

S těmito slovy se blížíme k závěru toho, co jsme vám chtěli vyložit.

Vaše povolání vám otevírá široké pole apoštolátu s mnoha aspekty – není to ani tak apoštolát slova, jako spíše jednání a vedení. Apoštolát, který můžete vykonávat prospěšně jedině tehdy, jste-li si dobře vědomy cíle svého poslání i prostředků k jeho dosažení a máte-li pevnou a rozhodnou vůli, která se opírá o hluboké náboženské přesvědčení a která je podněcována a posilována vírou a křesťanskou láskou.

Vyprošujeme vám účinnou pomoc Božího světla a posily a z celého srdce vám udělujeme jako záruku a příslib nejhojnějších nebeských milostí své apoštolské požehnání.

(Překlad: Lucie Miklošková a Karel Skočovský)

Poznámky

¹ Srov. Gn 1,26-27.

² 2 Mak 7,22-23.

³ Dekret Svatého stolce z 2. prosince 1940, AAS 32, 1940, s. 553-554.

⁴ Ex 20,13.

⁵ Srov. Ž 127,3.

⁶ Ž 128,3-4.

⁷ Ž 109,13.

⁸ Srov. Mt 25,23.

⁹ J 16,21.

¹⁰ 1 Tim 2,15.

¹¹ Mt 5,7.

¹² Lk 1,38.

¹³ Srov. Gal 4,4.

¹⁴ J 1,14.

¹⁵ Lk 1,31.

¹⁶ Srov. AAS 22, s. 559n.

¹⁷ Casti connubii, AAS 22, s. 564-5.

¹⁸ Dekret Svatého stolce z 22. února 1940, AAS 32, 1940, s. 73.

¹⁹ Tridentský koncil, 6. zas., kap. 11., DENZINGER č. 804 [nově 1536]; sv. Augustin, *De natura et gratia*, 43, 50, MIGNE, PL, 44, 271. [Česky: Ospravedlnění a dědičný hřích v ekumenickém dialogu (Praha, Krystal 2000), str. 53. Přeložil Tomáš Machula.]

²⁰ Dekret Svatého stolce, 1. dubna 1944, AAS 36 (1944), s. 103.

²¹ Gn 1,27.

²² Gn 2,24; Mt 19,5; Ef 5,31.

²³ srov. STh III, q. 29, a. 2 in c.; Suppl., q. 49, a. 2 ad 1.

²⁴ AAS 41 (1949), s. 560.

²⁵ Mt 19,11.